

Andrea Kluitmann

Be excited, not afraid

Andrea Kluitmann (1966) werd geboren in Duitsland en kwam voor haar studie naar Nederland en bleef. Ze studeerde Duitse taal- en letterkunde in Bochum en Amsterdam en vertaalt Nederlandse en Vlaamse kinder- en jeugdboeken, graphic novels, romans en toneelstukken in het Duits, onder meer van Gerbrand Bakker, Brecht Evens, Anna Woltz en Hella Haasse. Daarnaast recenseerde ze enkele jaren Duitstalige literatuur voor de Volkskrant. Als vaste columnist van het Expertisecentrum Literair Vertalen schreef ze regelmatig over haar ervaringen ‘tussen twee talen’. Ze was lid van de raden van advies van het Nederlands Letterenfonds en het ELV, is medeorganisator van de Vertalersgeluktournee en was vanaf het begin betrokken bij Vertaalverhaal.nl. Ook werkt ze als taaltrainer Duits voor auteurs en anderen uit de culturele sector. Ze geeft workshops en lezingen over spreken in het openbaar, vertalen en literatuur. Voor haar grote inzet voor het vertalersvak ontving ze in 2014 de VvL-Penning. ‘Be excited, not afraid’ was een van de columns die ze sinds najaar 2020 maandelijks schrijft over het Vertalershuis Amsterdam.

Be excited, not afraid

De dag dat de avondklok inging las ik op de Facebookgroep van mijn buurt dat buurmannen Rik en Levi mosterdsoep gingen maken voor wat gezelligheid in deze sombere tijden – de kinderen uit hun straat deelden er tekeningen bij uit. Ik bestelde onmiddellijk en liep later die middag naar het genoemde adres. Daar stonden de mensen in een keurige rij; ik noemde mijn naam, hoorde de namen van anderen, er ontstonden wat gesprekjes.

Ik vertelde vriendin D. over het soepinitiatief. ‘En dat heb je zomaar gegeten?’ vroeg ze geschrokken. Op mijn antwoord dat het uitstekende soep was geweest en dat er zowel aan vegetariërs als aan omnivoren was gedacht, zei ze: ‘Maar daar had wel ik weet niet wat in kunnen zitten!’ Nu houdt D. van thrillers, publiekelijk op te lossen moordzaken én ze heeft neurotische trekken. ‘Wat dan – rattengif, arsenicum, GHB?’ ‘Nee, dat

niet, maar ken je dat gore verhaal over die tv-kok?’ Ik had het volledig gemist. ‘Hij maakte een gehaktbal kiekeboe, met een ei erin verstopt dus. En terwijl hij het gehakt kneedt zegt hij: ik heb wel vuile nagels, maar die worden vanzelf wel schoon hiero!’

Ergens weet D. ook dat de kans op zo’n vieze kok klein is, maar ‘zéker weten doe je het niet! Dus ik zou dat echt nooit gedaan hebben...’

Dat denk ik wel; als ze Rik en Levi zelf had gezien en gesproken, had ze geen moment gearzeld... betrouwbaarder kun je niet overkomen!

Dat niet iedereen dat zo ziet is begrijpelijk, opeens ben je met zijn drieën, er zit een extra hoofd tussen dat van jou en de auteur, terwijl je misschien lekker met zijn tweetjes op de bank wilde gaan zitten. En omdat je dat hoofd vaak niet kent, ben je als lezer extra wantrouwig.

Ooit schreef ik een column met de titel ‘De driezitsbank’. Ik stelde dat lezers wantrouwend zijn tegenover vertalingen omdat de vreemde vertaler tussen hen en de auteur in zit. Het is moeilijk om mensen te vertrouwen die je niet kent. Dat geldt ook voor auteurs die worden vertaald. Begrijpt de vertaler wel wat je bedoelt, blijven de nuances overeind, hoort de vertaler het ritme van je woorden en zinnen, ziet hij alle beelden, vindt

zij creatieve oplossingen, wordt er van je tekst gehouden?

Je kunt als auteur bang zijn voor vertalingen, maar je kunt er ook voor kiezen om ze te verwelkomen. Zo ongeveer zei schrijver en uitgever Max Porter het in zijn openingslezing van de online Literaire Vertaaldagen: ‘Human Work: Thoughts on Translation’¹ [Mensenwerk: gedachten over vertalen].

Een bijzonder mooi en inspirerend verhaal dat onder andere draaide om vertrouwen:

Ik denk dat ik erop vertrouw dat vertalers de vreemde dingen die ik heb geschreven adequaat weergeven in een taal die ik niet machtig ben. Ik vertrouw erop dat zij recht doen aan de tederheid of botheid of grofheid of rampzalige ellende van mijn personages. Ik vertrouw erop dat het niet hetzelfde zal zijn, want dat is een zinloze onmogelijkheid, maar overeenkomstig genoeg, of op een interessante manier anders, of over het geheel genomen getrouw, of oprecht, of geen shit; ik vertrouw erop dat zij wat ik met zo veel zorg heb gemaakt niet veranderen in shit.

En misschien krijg je dit vertrouwen als vertaler niet zomaar, maar moet je een actieve stap zetten: laten zien wie je bent en vragen stellen. Max Porter:

Ik denk dat vertaald worden het interessantste en meest nederig stemmende aspect van mijn werk als schrijver is. Ik denk dat mijn Nederlandse vertaler een meester is in die kunst. Dat maak ik op uit de vragen die ze stelt, de oplossingen die ze voorstelt voor de vertaalproblemen die zich soms voordoen. Uit wat ze behoudt en wat ze op intelligente wijze aanpast, wat ze Engels houdt en wat ze Nederlands maakt. Uit haar vertrouwen in mij, waardoor ik vertrouwen heb in haar, waardoor het een samenwerking wordt.

[...]

Verbinding en voortschrijdende communicatie in alle richtingen is van vitaal belang.

Max heeft het hier over Saskia van der Lingen, die ook de citaten hierboven heeft vertaald. Samen ontvingen zij in 2017 de Europese Literatuurprijs² voor *Verdriet is het ding met veren*.

Ik herhaal dat laatste zinnetje uit het citaat graag nog een keer: ‘Verbinding en voortschrijdende communicatie in alle richtingen is van vitaal belang.’

Hier valt volgens mij namelijk nog veel te winnen.

Mijn zeer gewaardeerde collega Rainer Kersten stelt zich altijd voor aan de auteurs wier of wiens werk hij vertaalt, hij vindt dat een vorm van beschaving. Wie als volwaardige speler in het literaire veld gezien wil worden, moet het zo doen, of althans proberen. Zeker, er zullen ook auteurs (en uitgevers) zijn die – om wat voor reden dan ook – geen waarde hechten aan contact, *soit*. Door jouw poging heb je wel laten zien dat je geen vreemde wilt zijn, dat je geen anonieme overtikker bent van de ene taal in de andere.

Nu was het ‘vroeger’ zo dat je vaak kon wachten tot je je auteur een keer tegenkwam – bij een lezing, een literatuurfestival of een borrel van de uitgever. Vaak ontstond zo een terloops en geheel natuurlijk contact. Dat was fijn. Sinds de pandemie zijn dit soort gelegenheden natuurlijk afgenomen, maar we hebben er wel

iets anders bij gekregen: kunnen we de *methode Rainer* niet standaard invoeren per Zoom? Zodra je een opdracht hebt aangenomen laat je je uitgever weten dat je graag contact zou willen hebben met de auteur om jezelf voor te stellen. Je ontvangt een e-mailadres, je stuurt een Zoomuitnodiging. Je maakt even kennis, over alle landsgrenzen heen, over alle vreemdheid heen. Je zult altijd gespreksstof hebben: het boek staat centraal. Daarvoor doe je dit allemaal. En je komt waarachtig niet met lege handen; door jouw werk krijgt een auteur er lezers bij die hij anders nooit had kunnen bereiken, je maakt de wereld van je auteur groter. In zijn prachtige dankwoord³ voor de Europese Literatuurprijs zegt Max Porter het zo: ‘Een vertaling is een omhelzing.’

Dat was het bureneninitiatief dat ik in het begin noemde ook. Een omhelzing. En omhelzingen verdienen vertrouwen.

¹ <http://www.letterenfonds.nl/nl/entry/2884/mensenwerk-gedachten-over-vertalen>

² <http://www.saskiavanderlingen.nl/europese-literatuurprijs-2017>

³ <http://www.letterenfonds.nl/nl/entry/1838/vertaling-is-een-omhelzing>